

Викладене дозволяє підсумувати, що морально-психологічна підготовка особового складу до дій в особливих умовах покликана вирішувати наступні задачі: а) виховувати фізично тривких і психологічно стійких бійців, здатних успішно переборювати будь-які труднощі; б) виробити в них стійкі професійно-бойові навички, що дозволяють діяти в екстремальних умовах; в) сформувати психологічну готовність до боротьби з сильним і вмілим противником; г) забезпечити соціально-психологічну згуртованість спеціальних підрозділів.

Шляхами вирішення цих задач є: удосконалення психологічних методик добору кандидатів на службу до спеціальних підрозділів; систематичне проведення психологічної підготовки на спеціальних заняттях, у ході навчання і тренувань в умовах, максимально наближених до реальних; зняття невинуватених обмежень на застосування засобів імітації, спеціальних засобів при проведенні навчань і практичних занять, внесення елементу розумного ризику. Безпека не повинна суперечити вимозі: проводити навчання особового складу в обстановці, максимально наближеній до реальної.

Список літератури: 1. Военная психология. М., 1972. 2. Мокор П.Х. Военная психология и реальность боя // Современная буржуазная военная психология. Сб. переведенных статей. М., 1964. 3. Шрамченко А.Ф. Вопросы психологии в управлении войсками. М., 1973. 4. Проблемы психологии воинского коллектива. М., 1973. 5. Ринг Р.. Боевая подготовка войск.. Организация и проведение подготовки войск в условиях, приближенных к боевой действительности. Пер. с английского. М., 1956. 6. Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт). Минск, 1999. 7. Данилов В.А., Лури В.С. Использование возможностей психологии полицией США // Сборник МВД СССР. 1999. № 4. 8. Кузнецов Н.Г. Накауне. Изд. 3-е., доп. М., 1989. 9. Броневский Г.А., Зуев Ю.П., Столяренко А.М. Основы военной психологии. М., 1977. 10. Делikatный С.К., Половникова Ж.Ю., Прыгунов П.Я. Основы профессиональной и психологической подготовки сотрудников личной охраны. Уч. пособие. К., 1998. 11. Волковский Н.Л. Силы специальных операций. Исгория, применение, вооружение, оснащение. СПб., АСТ, 1996.

Надійшла до редколегії 27.10.01

М.І. Іншин

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ОВС УКРАЇНИ

Відповідно до п. 1.4. Настанови з організації професійної підготовки рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, початкова професійна підготовка працівників органів, структур та підрозділів внутрішніх справ є складовою відомчої системи професійної підготовки Міністерства внутрішніх справ [1]. Професійна підготовка особового складу в юридичній літературі визначається як організований і цілеспрямований процес оволодіння знаннями, уміннями та навичками, необхідними для успішного використання оперативно-службових завдань [2, с.84]. До основних завдань професійної підготовки на сучасному етапі слід віднести,

по-перше, навчання працівників вмілому виконанню службових обов'язків відповідно до вимог принципу законності. По-друге, забезпечення постійної готовності до виконання повсякденних оперативно-службових завдань, до ефективних дій в умовах складної оперативної обстановки. По-третє, формування у осіб рядового і начальницького складу високих моральних якостей, почуття особистої відповідальності за виконання своїх посадових обов'язків. По-четверте, удосконалення навиків керівного складу у навчанні підлеглих щодо впровадження у практику службової діяльності досягнень науки і техніки, передових форм та методів роботи, основ наукової організації праці й управління. По-п'яте, досягнення високого рівня технічної підготовки особового складу.

Як необхідне, виконання означених завдань професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ передбачає:

- проведення постійної цілеспрямованої організаційної роботи щодо удосконалення професійної майстерності осіб рядового і начальницького складу;

- обов'язкову участь керівного складу в організації і проведенні занять;

- високу методичну підготовку керівників занять, оперативне та свідоме ставлення особового складу до підвищення своєї професійної майстерності;

- сучасну підготовку учбової бази і матеріальне забезпечення навчального процесу;

- постійний і дієвий контроль за виконанням навчальних програм, теоретичних планів, а також засвоєння матеріалів.

Важлива роль у виконанні сучасних завдань професійної підготовки працівників органів системи Міністерства внутрішніх справ відводиться саме такому відомчому організаційному виду навчання, як початкова підготовка, адже її повинні пройти усі кандидати на службу в органах, структурах та підрозділах внутрішніх справ. Сьогодні, за умов інтегрування в європейську спільноту, зміцнення правових і демократичних засад розбудови державності, необхідність поліпшення діяльності органів внутрішніх справ, як ніколи спонукає до суттєвого науково обґрунтованого оновлення змісту початкової професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу. Актуальність і своєчасність оновлення організаційно-педагогічного забезпечення початкової професійної підготовки особового складу органів системи Міністерства внутрішніх справ зумовлені наступними основними чинниками.

1. Значення професійного кадрового корпусу означеної категорії державних службовців в перехідний період розвитку суспільства, держави та зокрема органів внутрішніх справ підвищується тому, що він покликаний якісно забезпечувати виконання найважливіших правоохоронних завдань у сфері забезпечення прав, свобод і інтересів наїрізноманітніших учасників суспільних відносин. Природно, невід'ємною складовою кадрової політики в органах внутрішніх справ України є забезпечення ефективного функціонування початкової професійної підготовки осіб рядового і начальницького

складу, від яких, власне, і залежить поліпшення справ у правоохоронній та правозабезпечувальній сферах життя громадянина, суспільства і держави.

2. Початкова професійна підготовка працівників органів внутрішніх справ має стати формою цілеспрямованого впливу на правосвідомість курсантів з тим, щоб подальша їх діяльність якнайбільше відповідала вимогам демократичних взаємовідносин держави з людиною та громадянином. Держава визначає масштаби, межі і завдання регламентації державно-службових відносин та правовий статус державних службовців органів, структур і підрозділів внутрішніх справ. Водночас, найважливішою умовою, що визначає цілісність підходу до перебудови органів внутрішніх справ, є необхідність і здатність відокремити з службово-трудова відносин центральну фігуру – людину, тобто службовця, який повинен навчатися, ефективно працювати, служити державі, забезпечувати та захищати права, свободи та законні інтереси особи, громадянина, суспільства.

3. Необхідність розвитку кадрового потенціалу органів системи Міністерства внутрішніх справ, системи роботи з особовим складом актуалізувала проблему вдосконалення нормативно-правового забезпечення початкової професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу. Для якісного функціонування державної служби в цих органах необхідний високий ступінь розвитку правового регулювання довузівської підготовки майбутніх державних службовців органів внутрішніх справ, що створить реальну можливість оптимізувати відповідний навчально-виховний процес підготовки високоякісного фахівця своєї справи. Удосконалюючи нормативно-правове забезпечення навчально-виховного процесу початкової професійної підготовки державних службовців органів, структур та підрозділів внутрішніх справ, необхідно обов'язково врахувати концептуальні засади подальшого розвитку змісту та структури програм професійного навчання осіб рядового і начальницького складу, до яких насамперед слід віднести те, що, по-перше, змістовні характеристики навчальних програм початкової підготовки осіб рядового і начальницького складу повинні передбачати формування таких знань, вмінь та навичок, які забезпечуватимуть можливість горизонтальної, без додаткового навчання, та вертикальної у певній сфері правоохоронної діяльності ротачії кадрів. По-друге, структура та зміст професійних програм мають передбачати формування таких знань, навичок та вмінь, які будуть забезпечувати ефективне виконання працівниками органів, структур та підрозділів внутрішніх справ посадових обов'язків. По-третє, програми слід складати за модульним принципом, що надасть змогу забезпечувати необхідну та достатню не тільки професійно-орієнтовану, але й гуманітарну, соціально-наукову та природничо-наукову підготовку. По-четверте, зміст модулів має бути спрямованим на оволодіння вміннями та навичками професійно-службових завдань, функцій та повноважень. По-п'яте, засобами вимірювання якості початкової професійної підготовки повинно бути незалежне та неупереджене тестування, складання заліків та іспитів, наслідки яких обов'язково мають враховуватись під час прийняття на посади осіб рядового і начальницького складу, просуванні їх по службі та атестації.

Наповнення завдань та функцій органів системи Міністерства внутрішніх справ соціальним змістом закономірно призводить до необхідності перегляду, подальшого удосконалення нормативно-правового забезпечення початкової підготовки осіб рядового і начальницького складу, як обов'язкової найважливішої ланки в системі навчання й виховання фахівців нової генерації в правоохоронній сфері діяльності демократичної правової держави України. «В будь-якому суспільстві ставиться завдання забезпечити високу ефективність механізму правового регулювання, охоплюючого удосконалення законодавства, підвищення ефективності і якості застосування права, посилення правової активності, удосконалення правового виховання» [3, с.398–399].

Нормативно-правове забезпечення початкової професійної підготовки працівників органів, структур та підрозділів внутрішніх справ треба розуміти як цілеспрямовану діяльність держави по врегулюванню за допомогою засобів юридичної техніки найважливіших відносин, що виникають в процесі організації і здійснення відповідного навчально-виховного процесу. Удосконалення техніко-юридичного рівня правового регулювання передбачає з'ясування тенденцій його сучасного розвитку, чіткого окреслення притаманних останньому недоліків.

До тенденцій нормативно-правового регулювання початкової професійної підготовки державних службовців до служби і праці в органах системи Міністерства внутрішніх справ слід віднести наступні. По-перше, відбувається радикальна якісна новелізація нормативно-правового забезпечення діяльності органів, структур та підрозділів внутрішніх справ. По-друге, спостерігається інтенсифікація як загальної, так і відомчої правотворчості, тобто зростання кількості нормативно-правових актів в сфері організації та функціонування досліджуваної складової національної правоохоронної системи. По-третє, триває урізноманітнення форм (джерел) правотворчості. Найважливіші питання побудови, організації та функціонування органів системи Міністерства внутрішніх справ України, відомчої освіти та діяльності їх особового складу регулюються найрізноманітнішими за юридичними силою і формою нормативно-правовими актами: Конституція, конституційні та поточні закони, укази, постанови, положення, розпорядження, інструкції, накази, рішення різних загальних і соціальних об'єктів правотворчості. По-четверте, зменшення рівня формалізованості нормативно-правового забезпечення, ступеня визначеності його норм щодо тих відносин, які можуть бути вирішеними на місцях безпосередніми учасниками певних службово-трудоових чи навчально-виховних відносин.

На фоні цих тенденцій досить виразно простежуються дефекти, недоліки сучасного нормативно-правового регулювання початкової професійної підготовки, як невід'ємної складової системи органів внутрішніх справ. До таких належать:

– безсистемність розвитку позитивного правового забезпечення, величезна кількість змін і доповнень до такого, причому в основному до актів, прийнятих уже після проголошення незалежності України;

- внутрішня суперечливість в регулюванні тих або інших службово-трудо­вих відносин;
- права не­регульованість багатьох службово-трудо­вих та навчально-виховних відносин, що об'єктивно вимагають такого регулювання;
- недостатня наукова об­грунтованість нормативно-правових актів, іноді їх декларативність, безадресність, відсутність у багатьох актах механізмів їх реалізації;
- відсутність цілісної відомчої програми розвитку нормативно-правового забезпечення та визначення пріоритетності у прийнятті відповідних актів;
- негайна необхідність перегляду й доповнення Концепції відомчої системи підготовки кадрів МВС України;
- відсутність комплексної програми розвитку початкової професійної підготовки кадрів для органів внутрішніх справ України.

Нині проблематика удосконалення нормативно-правового регулювання системи початкової професійної підготовки особового складу характеризується двоякою спрямованістю. З одного боку, вона віддзеркалює потреби періодичного супроводження конкретних заходів реформування органів системи Міністерства внутрішніх справ та відомчої освіти. З іншого боку, реформування відповідного загального і спеціального законодавства має на меті здійснення необхідних перетворень у такій складовій відомчої системи освіти, як початкова професійна підготовка державних службовців для органів, структур та підрозділів внутрішніх справ.

Початкова професійна підготовка працівників органів, структур та підрозділів внутрішніх справ функціонує на підставі цілої системи нормативно-правових актів, яка визначається терміном «відомче нормативно-правове забезпечення». Відповідно відомче нормативно-правове забезпечення органів системи Міністерства внутрішніх справ України можна визначити як систему нормативних актів, в яких містяться норми, що регулюють організацію і функціонування відповідних структурних підрозділів вказаної системи органів та їх особового складу. В даній сукупності нормативно-правових актів відокремлюється підсистема актів, призначених регулювати службово-трудо­ві відносини, які складаються в процесі реалізації початкової професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу. Норми відомчого нормативно-правового забезпечення в сфері первинної початкової підготовки регулюють відносини, які виникають при встановленні структури, завдань, функцій і принципів останньої, здійсненні основних відносин, які виникають в процесі реалізації навчально-виховного процесу, питання відповідальності суб'єктів службово-трудо­вих відносин за невиконання чи неналежне виконання своїх посадових обов'язків.

Нормативно-правове забезпечення початкової професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ являє собою значний масив різноманітних щодо юридичної сили, форми, сфери дії нормативних актів, що мають визначену ієрархічну систему. Згідно з цим дане нормативно-правове забезпечення характеризується низкою особливостей. Першою особливістю є його міжгалузевий характер, оскільки воно містить норми різних галу-

зей права. Найбільше значення в ньому відіграють норми конституційного, адміністративного, трудового та фінансового права. Водночас багатогранність самої початкової професійної підготовки особового складу дає підстави включити до її нормативно-правового забезпечення також норми кримінального, цивільного, цивільно-процесуального та інших галузей права. Другою особливістю досліджуваного нормативно-правового забезпечення є множинність нормативних актів, що регулюють різноманітні аспекти і питання початкової професійної підготовки. Разом з тим, практика функціонування початкової професійної підготовки державних службовців для органів системи Міністерства внутрішніх справ України засвідчує недостатню кількість конкретних нормативних актів, які торкалися б було означеної складової відомчої освіти. Це призводить до видання значної кількості оперативних підзаконних нормативно-правових актів (накази, рішення, розпорядження), що не сприяє втіленню принцип у верховенства права в цій сфері державно-владних відносин. Третьою особливістю нормативно-правового забезпечення початкової професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу є те, що його масив переважно є результатом відомчого нормотворення.

Аналіз чинного нормативно-правового забезпечення первинної професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України свідчить, що воно перебуває поки що на етапі розвитку і становлення. Сучасний нормативний вакуум в даній сфері обумовлюється зміною соціально-політичного та економічного устрою країни. В зв'язку з цим деякі нормативні акти не завжди узгоджуються між собою, існують протиріччя. Треба багато ще зробити для поліпшення правового регулювання службово-трудова відносин, які виникають під час реалізації навчально-виховного процесу початкової професійної підготовки працівників.

Список літератури: 1. Настанова з організації професійної підготовки рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України №759 від 21 жовтня 2000 р. К., 2000. 2. Голосниченко І.П., Шакур В.І., Кириченко І.Г. та ін. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник. К., 1995. 3. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Учебник. М., 1998.

Надійшла до редколегії 02.11.01

І.М. Погрібний, О.М. Куракін

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗМІЦНЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Органи внутрішніх справ наділені державою широкими правомочностями, що використовуються їх співробітниками для успішного виконання правоохоронних функцій. Водночас специфіка функціональних обов'язків найчастіше ставить працівників ОВС у складні ситуації, що характеризуються виникненням умов, які можуть сприяти порушенням норм закону, відомчих нормативних актів.